

การส่งเสริมความตระหนักของชุมชนเชียงแสนต่อคุณค่าด้านโบราณสถาน เมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

อ. สุนีย์ บุรีฤทธิ์*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งส่งเสริมให้ชาวเชียงแสนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถาน โดยมุ่งให้ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้เข้าใจแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานไว้อย่างยั่งยืนสืบไปถึงลูกหลาน อีกทั้งยังมีแนวทางให้ชาวเชียงแสนสามารถสร้างรายได้จากโบราณสถาน ในรูปแบบของการให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานของเชียงแสน และมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีได้ด้วยตนเอง และมีความเข้าใจอย่างถูกต้องว่าเงินรายได้จากการท่องเที่ยวมิได้เป็นเป้าหมายสูงสุดของคนชุมชน การท่องเที่ยวเป็นเพียงเครื่องมือในการสร้างรายได้ เพื่อนำไปสู่การธำรงรักษาโบราณสถานให้คงอยู่ได้นานเท่านาน โดยมีการจัดการผลตอบแทนที่กระจายอย่างทั่วถึง ผลจากการวิจัยจะช่วยลดปัญหาการบุกรุกโบราณสถาน และก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีแห่งใหม่ที่น่าสนใจคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่มีอายุกว่า 1,000 ปี ประชากรที่ศึกษาจำนวน 3,759 คน เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย หมู่ 2 และหมู่ 3 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเลือกจากผู้นำชุมชนกลุ่มหลัก 7 กลุ่มและจากกลุ่มอื่นๆ อีกกว่า 9 กลุ่ม กระบวนการศึกษาวิจัยในการศึกษามี 5 ด้านได้แก่ 1) การสำรวจ ศึกษา และจัดเก็บข้อมูลบริบทของพื้นที่ ศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์เจาะลึก และประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) 2) การสำรวจปัญหา และค้นหาความต้องการของชุมชน จัดทำผัง Mind map ระดมความคิดเห็น และให้ชุมชนคัดเลือกแกนนำที่เป็นตัวแทน 3) การอบรมตัวแทนชุมชน ใช้วิธีการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity Based) 4) ใช้วิธีการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity Based) และ 5) จัดเวทีเพื่อให้แกนนำได้นำเสนอกิจกรรมต่างๆ ต่อประชาคม ทั้งนี้การวิเคราะห์ และประเมินผลออกมาในเชิงพรรณนา

ผลการศึกษามีดังนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นถึงคุณค่าของโบราณสถานเมืองเชียงแสนว่าเป็นแหล่งโบราณคดีทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ มีการรวมตัวกันจัดกิจกรรมอนุรักษ์โบราณสถาน และเล็งเห็นแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน โดยยึดแนวทางการธำรงรักษาไว้ซึ่งสิ่งมีค่าทางประวัติศาสตร์ไว้อย่างยั่งยืน
- 2) อำเภอเชียงแสนตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ทางการท่องเที่ยว มีชื่อว่า สามเหลี่ยมมรกตโดยมีเส้นทาง R3A เชื่อมระหว่างไทย - ลาว - เมียนมาร์ ที่ได้ดำเนินการไปมากแล้วและกำลังจะเป็นรูปธรรมในเร็ววัน และมีแม่น้ำโขงเป็นทางสัญจรหลักไปสู่เมืองสำคัญของประเทศเพื่อนบ้าน
- 3) ผู้นำชุมชนและประชาชนสามารถรวมตัวกันจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างคุณค่าของโบราณสถาน เช่นกิจกรรม Walk Rally ไหว้สา 9 โบราณสถาน งานบวงสรวงเจ้าพ่อประตูป่าสัก และเจ้าแม่นางแข็ง
- 4) ได้รวบรวมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ ความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของเชียงแสนสมัยก่อนที่สูญหายไป และที่ยังคงมีอยู่จากผู้สูงอายุ
- 5) กลุ่มเชียงแสนการท่องเที่ยวสามารถเป็นแกนนำในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และได้รายได้จากการนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมความสวยงามทางธรรมชาติ และโบราณสถานเมืองเชียงแสน

* หัวหน้าภาควิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาอีสเทิร์น

คำสำคัญ

เชียงใหม่ โบราณสถานเชียงใหม่ ความตระหนักด้านโบราณสถาน

บทนำ

เชียงใหม่เป็นอำเภอชายแดนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งสำคัญใกล้ประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ สปป. ลาว จีน และสหภาพเมียนมาร์ อยู่ติดกับแม่น้ำโขง มีสถานท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ มีโบราณสถาน และโบราณวัตถุ อายุกว่า 1,000 ปี จำนวนมากมาย เป็นเมืองโบราณของภาคเหนือตอนบนที่สำคัญยิ่งทางประวัติศาสตร์ของแคว้นล้านนา มีแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ ปรากฏอยู่มาก โดยมีพระเจ้าแสนภู พระราชนัดดาของพระเจ้าเม็งรายเป็นผู้ทรงสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1871 โดยใช้เป็นที่มั่นในการควบคุมดูแลหัวเมืองต่างๆ ในแคว้นโยนก และเป็นปากประตูเพื่อติดต่อกับบ้านเมืองภายในพื้นที่ตามเส้นทางแม่น้ำโขง ซึ่งยังคงมีร่องรอยให้เห็นอยู่ถึงปัจจุบัน (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 เชียงใหม่, 2542) นอกจากนี้ปัจจุบันเชียงใหม่ยังเป็นจุดเชื่อมโยงธุรกิจการค้ากับกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง

แต่ปัจจุบันเมืองเชียงแสนกำลังประสบปัญหาด้านการละเลยความสำคัญของโบราณสถาน สาเหตุเนื่องมาจากชาวบ้านต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการลักลอบขุดค้น และทิ้งขยะบริเวณโบราณสถานเป็นต้น จากการวิจัยของนิภาวรรณ วิชัย และคณะ (2549) พบว่าหลังการทำข้อตกลงเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน (Free Trade Area, FTA) มูลค่าการค้าในอำเภอเชียงแสนเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากธุรกิจการค้าของกลุ่มนักธุรกิจรายใหญ่ ส่วนชาวบ้านเวียงเชียงแสนโดยทั่วไปไม่ได้รับประโยชน์จากการค้าขาย เพราะไม่ได้เป็นผู้นำเข้า ส่งออก นายทุนภายนอกที่มีอำนาจการซื้อสูงได้เข้ามาเปิดกิจการค้าขายแอปเปิล สาลี่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวเชียงแสนมานาน การซื้อในปริมาณสูงทำให้ได้ต้นทุนถูกกว่าพ่อค้าท้องถิ่นในเมืองเชียงแสน ส่งผลให้ปัจจุบันแทบจะไม่มีชาวเชียงแสนคนใดประกอบธุรกิจค้าแอปเปิล สาลี่ได้เหมือนก่อน คงเหลือแต่ผู้ค้ารายย่อยหรือขายปลีกบางส่วนที่ขายปลีกอยู่ริมแม่น้ำโขงเท่านั้น ชาวเชียงแสนจำนวนมากต้องเปลี่ยนฐานะจากผู้ประกอบการไปเป็นคนงานรับจ้างแบกกล่องแอปเปิล สาลี่แทน

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมความตระหนักของชุมชนเชียงแสนต่อคุณค่าด้านโบราณสถานเมืองเชียงแสนนี้ จึงดำเนินการให้ชาวเชียงแสนหมู่ 2 และหมู่ 3 ตำบลในเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้บริเวณโบราณสถานเมืองเชียงแสนที่สุด เกิดความรู้สึกรัก และเห็นคุณค่าของโบราณสถานอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สามารถใช้ประโยชน์จากโบราณสถานในแนวทางที่ถูกต้องด้วยการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์ (Research Objectives)

1. กระตุ้นให้ชุมชนชาวเชียงแสนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญ รู้สึกรัก และหวงแหนในคุณค่าของโบราณสถานเมืองเชียงแสน
2. พัฒนาแกนนำชุมชนให้เกิดความตระหนักและมีความเข้มแข็ง ร่วมตัวกันจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานเมืองเชียงแสน

วิธีการวิจัย (Research Methodology)

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาด้านประชากร ครอบคลุมพื้นที่ศึกษาเขตตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เฉพาะในเขตเทศบาลจำนวน 2 หมู่บ้าน คือหมู่ 2 บ้านเวียงเหนือ และหมู่ 3 บ้านเวียงใต้

2. ขอบเขตด้านประชากร และการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้กับโบราณสถานในอำเภอเชียงแสน จำนวนทั้งสิ้น 2,500 ครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนรวม 4,759 คน ซึ่งกระจายตัวอยู่ในหมู่ที่ 2 หมู่บ้านเวียงเหนือ จำนวน 1,208 ครัวเรือน แบ่งเป็นชาย 1,133 คน หญิง 1,294 คน รวม 2,427 คน หมู่ที่ 3 หมู่บ้านเวียงใต้จำนวน 1,297 ครัวเรือน แบ่งออกเป็นชาย 1,084 คน หญิง 1,248 คน รวม 2,332 คน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้นำชุมชนในหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของส่วนรวม มีภาวะผู้นำ และมีศักยภาพในการชักนำความคิดของชาวบ้านได้ ทั้งนี้หลักเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างนั้น ได้คำนวณจากร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม ซึ่งสรุปจำนวนได้ดังนี้ คือ

1. กลุ่มพัฒนาสตรี มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 10 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างมาจำนวน 2 คน
2. กลุ่มรักษ์เชียงแสน เลือกจากกลุ่มเยาวชนจำนวน 50 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างมาจำนวนร้อยละ 20 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน
3. สมาคมเชียงแสนเมืองน่าอยู่ มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 45 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างมาจำนวนร้อยละ 20 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน
4. กลุ่มแม่ค้าริมน้ำโขง มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 30 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างมาจำนวนร้อยละ 20 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน
5. ชมรมผู้สูงอายุ มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 400 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างมาจำนวนร้อยละ 20 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน
6. ผู้แทนจากกลุ่มผู้ประกอบการ (ตลาดสด รถสองแถวรับจ้าง เรือนำเที่ยว และ สามล้อรับจ้าง) จากแต่ละประเภทของการประกอบการ ประเภทละ 2 คน จำนวน 8 คน
7. ผู้แทนจาก 6 ชุมชน (ผ้าขาวป่าน นางเซ็ง ทัพมาน ล้านทอง เจดีย์หลวง ริมโขง) ชุมชนละ 1 คน จำนวน 6 คน

สำหรับ กลุ่ม อพปร. เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน กลุ่มอาชีพเทศบาล ตำบลเวียงเชียงแสนส่งเสริมสุขภาพ ชมรมพ่อค้าอำเภอเชียงแสน ชมรมสามล้อเครื่อง สโมสรโรตารี กิ่งกาชาดอำเภอเชียงแสน ชมรมคอมพิวเตอร์ นั้น ใช้การสุ่มแบบบังเอิญคือให้แต่ละกลุ่มสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยตามแต่โอกาสจะเอื้ออำนวย

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ คือ

1. สำรวจ ศึกษา และจัดเก็บข้อมูลด้านบริบทของพื้นที่ โดยศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การสัมภาษณ์เจาะลึก พูดคุยและรวบรวมข้อมูล และการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion)

2. สำรวจปัญหา และค้นหาความต้องการของชุมชน โดยการจัดเวทีให้ชุมชนร่วมกันจัดทำผัง Mind map การระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ไข และค้นหาสิ่งที่ชุมชนต้องการ และการคัดเลือกแกนนำที่เป็นตัวแทนของชุมชน

3. อบรมตัวแทนชุมชน เสริมความรู้ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของเมืองเชียงแสน

4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรม

5. จัดเวทีเพื่อให้แกนนำได้นำเสนอกิจกรรมต่างๆ ต่อประชาคม

4. ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

ใช้เวลา 1 ปี 7 เดือน ตั้งแต่ วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2550 จนถึงวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2551

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลข้อมูล

คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากทั้งแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้แก่การ

สัมภาษณ์ การประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group Discussion) การจัดเวทีสาธารณะ (Public Hearing) และจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชนในลักษณะ (Activities Based) ที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ และประเมินผล ในรูปแบบของการบรรยาย

6. ระเบียบวิธีการวิจัย

จำแนกออกได้ 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ประชุมทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนและชุมชน เพื่อให้ทราบเจตนารมณ์ของการวิจัย

- 1) ชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ และการดำเนินการ
- 2) บรรยายเสริมความรู้ด้านคุณค่าของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัฒนธรรมโดยการเชิญพระสงฆ์ และวิทยากรที่ได้รับการยอมรับเป็นผู้ให้การบรรยาย
- 3) นำเสนอวิดิทัศน์เกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนที่เห็นคุณค่าของโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมกับผลตอบแทนที่ชุมชนได้รับ

4) จัดทัศนศึกษาดูงานที่บ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ผู้นำชุมชนได้เข้าถึงความสำคัญของการรวมตัวของชุมชน และสิ่งที่ได้จากการช่วยกันดูแลรักษาโบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับผลตอบแทนที่ชุมชนได้รับ เช่น การก่อเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนด้วยการขายสินค้าที่ระลึก การบริการอาหาร เครื่องดื่ม การเป็นมัคคุเทศก์นำชม การจัดบ้านพัก Home Stay ฯลฯ

5) ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ และการสำรวจจากพื้นที่จริง

6) สัมภาษณ์เจาะลึก พูดคุยและรวบรวมข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ และวิเคราะห์วิถีชีวิตของคนในชุมชนเชียงแสน ผ่านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม การบวงสรวง ภูมิปัญญาจากผู้รู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่

7) จัดประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อระดมความคิดเห็นจากกลุ่มต่างๆ ของเมืองเชียงแสนเพิ่มเติม ได้แก่จากผู้นำชุมชน ผู้สนใจ ผู้เฒ่า ผู้รู้ ครู อาจารย์ พระสงฆ์ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงวุฒิ และบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐ ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น จุดเด่น หรือสิ่งดึงดูดใจที่เป็นอัตตลักษณ์ของเมืองเชียงแสน

ขั้นที่ 2 สำรวจ ศึกษา และจัดเก็บข้อมูลด้านบริบทของพื้นที่

1) ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยศึกษาจากหนังสือเอกสาร และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ และการสำรวจจากพื้นที่จริง

2) สัมภาษณ์เจาะลึก พูดคุยและรวบรวมข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ และวิเคราะห์วิถีชีวิตของคนในชุมชนเชียงแสน ผ่านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม การบวงสรวง ภูมิปัญญาจากผู้รู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่

3) จัดประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อระดมความคิดเห็นจากกลุ่มต่างๆ ของเมืองเชียงแสนเพิ่มเติม ได้แก่จากผู้นำชุมชน ผู้สนใจ ผู้เฒ่า ผู้รู้ ครู อาจารย์ พระสงฆ์ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงวุฒิ และบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐ ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น จุดเด่น หรือสิ่งดึงดูดใจที่เป็นอัตตลักษณ์ของเมืองเชียงแสน

ขั้นที่ 3 สำรวจปัญหา และค้นหาความต้องการของชุมชน

1) จัดเวทีให้ชุมชนได้ร่วมกันระดมปัญหา ค้นหาสาเหตุ และผลกระทบจากบุคคลกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

2) ร่วมกับชุมชนจัดทำผัง Mind map สรุปภาพรวมของปัญหา

3) ระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางแก้ไข และค้นหาสิ่งที่ชุมชนต้องการร่วมกัน

4) คัดเลือกแกนนำที่เป็นตัวแทนของชุมชน เพื่อสานต่อภารกิจไปสู่สิ่งที่ชุมชนมุ่งหวัง

ขั้นที่ 4 อบรมตัวแทนชุมชนเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำ

ในการอบรมตัวแทนชุมชนเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำ สำหรับพัฒนาเป็นแกนนำในการเสริมสร้างความตระหนักการอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) กิจกรรมหลอมละลายพฤติกรรม
- 2) กิจกรรม Walk Rally
- 3) กิจกรรมสร้างการยอมรับซึ่งกันและกัน
- 4) กิจกรรมสร้างจุดยืนของกลุ่ม
- 5) อบรมการสร้างวิสัยทัศน์ และการนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ
- 6) กิจกรรมเสริมสร้างทักษะการสื่อสารในองค์กร
- 7) กิจกรรมการสร้างมนุษย์สัมพันธ์
- 8) กิจกรรมเสริมสร้างการประสานงาน
- 9) กิจกรรมการทำงานเป็นทีม
- 10) กิจกรรมการฝึกหัดวิเคราะห์
- 11) กิจกรรมพัฒนาศักยภาพด้านการวางแผน
- 12) กิจกรรมทักษะการพูดในที่ชุมชน
- 13) อบรมแนะนำวิธีการจัดประชุมอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 5 อบรมเสริมความรู้ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ให้แก่แกนนำชุมชน

- 1) จัดบรรยายโดยบุคลากรทางด้านศิลปวัฒนธรรม
- 2) จัดบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะได้รับประโยชน์จากโบราณสถาน

ขั้นที่ 6 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความตระหนักดำเนินการประชุมโดยวิธีการสื่อสารสองทาง (Two- Way Communication)

- 1) จัดทำโครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเชียงใหม่
- 2) การวางกฎระเบียบเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเชียงใหม่
- 3) แนวทางการบริหารจัดการที่ประสานผลประโยชน์โดยถ้วนหน้า
- 4) จัดนำเที่ยวพำนักรถท่องเที่ยวเยี่ยมชมโบราณสถาน ทศนียภาพแม่น้ำโขงและเข้าพักโฮมสเตย์

ขั้นที่ 7 จัดเวทีเพื่อให้แกนนำได้นำเสนอกิจกรรมต่างๆ ต่อประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อมุ่งสร้างการยอมรับ และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกัน

ผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นถึงคุณค่าของโบราณสถานเมืองเชียงใหม่เป็นแหล่งโบราณคดีทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ มีการรวมตัวกันจัดกิจกรรมอนุรักษ์โบราณสถาน และเล็งเห็นแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน โดยยึดแนวทางการธำรงรักษาไว้ซึ่งสิ่งมีค่าทางประวัติศาสตร์ไว้อย่างยั่งยืน

2. อำเภอเชียงแสนตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ทางการท่องเที่ยว ที่ชื่อว่าสามเหลี่ยมมรกตโดยมีเส้นทาง R3A เชื่อมระหว่างไทย - ลาว - เมียนมาร์ ที่ได้ดำเนินการไปมากแล้วและกำลังจะเป็นรูปธรรมในเร็ววัน และมีแม่น้ำโขงเป็นทางสัญจรหลักไปสู่เมืองสำคัญของประเทศเพื่อนบ้านเช่นเมืองสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน เมืองเชียงตุง เมืองลา ประเทศเมียนมาร์ เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมถึงประเทศกัมพูชา

3. ผู้นำชุมชนและประชาชนสามารถรวมตัวกันจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างคุณค่าของโบราณสถาน เช่นกิจกรรม Walk Rally ไหว้สา 9 โบราณสถาน งานบวงสรวงเจ้าพ่อประตูป่าสักและเจ้าแม่นางแข็ง

4. ได้รวบรวมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ ความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของเชียงใหม่สมัยก่อนที่สูญหายไป และที่ยังคงมีอยู่จากผู้สูงอายุ ได้แก่ ประเพณีการใช้อาวุธ (ยกเว้นปืน) ต่อสู้กันในวันปากปี (16 เมษายน) เพื่อทดลองคงกระพัน ศิลปะลายปูนปั้นวัดป่าสัก การแข่งเรือพระพุทธรูปเชียงใหม่ กำแพงเมืองเชียงใหม่สร้างก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 วัดพระธาตุจอมกิตติ วัดเจดีย์หลวง วัดพระธาตุผาเงา

5. กลุ่มเชียงใหม่การท่องเที่ยวสามารถเป็นแกนนำในการจัดนำเที่ยวและมีรายได้จากการท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

1. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจถึงคุณค่าของโบราณสถานเมืองเชียงใหม่เพิ่มมากขึ้นนั้นสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่เฉลา ประเสริฐสังข์ ระบุไว้ว่ามี 5 ขั้นตอน คือมีการจูงใจหรือกระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างได้เห็นความสำคัญเพื่อให้เกิดความสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้ โดยคณะนักวิจัยได้ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ Activity based learning คือให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดให้ นอกจากนี้ยังให้กลุ่มตัวอย่างได้รับรู้สถานการณ์ โดยจัดให้มีการคิดที่เป็นระบบ สามารถจำแนกแยกแยะสิ่งต่างๆ หรือประสบการณ์ในอดีต ผึกัดให้มีการตีความ และแปลความสิ่งเร้าได้ถูกต้อง ดังเช่นการให้กลุ่มตัวอย่างได้วิเคราะห์ถึงปัญหาสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับสภาพการณ์ของเมืองเชียงใหม่ในอดีตที่ผ่านมา โดยได้สาธิตให้เห็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหา และผึกัดให้รู้จักเปรียบเทียบ รวมทั้งนำมาประเมินเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ อันนำไปสู่การสรุปผลการเรียนรู้ได้

2. ในการพัฒนาแกนนำชุมชนให้เกิดความตระหนักและมีความเข้มแข็ง รวมทั้งกันจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานเมืองเชียงใหม่ นั้นสอดคล้องกับหลักการที่องค์การสหประชาชาติกำหนดขึ้น 10 ประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการอาศัยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยการวิจัยครั้งนี้ได้อาศัยความร่วมมือจากเทศบาลเมืองเชียงใหม่ โรงเรียน บุคลากรจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ และหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ โดยทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมช่วยในการเปลี่ยนเจตคติของกลุ่มตัวอย่างให้เป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์พัฒนายิ่งขึ้น แทนแนวคิดเดิมที่ต่างคนต่างอยู่ขาดวิสัยทัศน์ของส่วนรวม นอกจากนี้ยังมีการสร้างการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การรวมตัวกันเพื่อปรึกษาหารือและยอมรับความเห็นที่แตกต่างมากขึ้น แทนท่วงทำนองแบบเดิมๆ ที่มักจะไม่ฟังกัน แย่งกันพูดหรือพูดโจมตีกัน

3. ในการวิจัยนี้ยังได้ใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การให้กลุ่มตัวอย่างยึดหลักการพึ่งพาตนเองแทนการรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ มีการนำหลักการทำงานเป็นทีม โดยให้กลุ่มตัวอย่างร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมกันรับผิดชอบ เพื่อฝึกพลังความรู้ความสามารถของชุมชนทำให้เกิดศักยภาพในจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโบราณสถาน และคนเชียงใหม่

สรุป

จากผลการวิจัยทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของโบราณสถานเมืองเชียงใหม่ มีโครงการและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ และเห็นความสำคัญของโบราณสถาน อีกทั้งยังก่อให้เกิดการรวมกลุ่มท่องเที่ยวเชียงใหม่ขึ้น โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีกฎระเบียบต่างๆ ของสมาชิก รวมทั้งชุมชนเริ่มสร้างรายได้จากการจัดนำเที่ยวด้วยการนำชมโบราณสถาน จัดที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทบริเวณเชียงใหม่ จัดการบริการอาหารและสินค้าที่ระลึกของท้องถิ่นได้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้างนี้

1. ควรมีการดำเนินการเพื่อขอรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยเสนอคำร้องผ่านทางสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเชียงราย ซึ่งเปิดให้ยื่นคำร้องได้ในเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคมของทุกปี ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการด้านที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (โฮมสเตย์) ได้อย่างถูกต้อง สะอาด ปลอดภัย และได้มาตรฐาน ซึ่งหากผ่านการประเมินจากคณะกรรมการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์แล้ว ชุมชนจะได้รับการสนับสนุนดังนี้ 1) ประชาสัมพันธ์ลงในเว็บไซต์ www.homestaythai.org 2) เผยแพร่ในทำเนียบนามโฮมสเตย์ (Homestay Directory) ซึ่งจัดพิมพ์เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ 3) อบรมเสริมความรู้ต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ชุมชนควรมีการศึกษาเพิ่มพูนความรู้ด้านการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวที่เชียงแสนได้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาต่อยอดเพื่อให้ชาวเชียงแสนได้นำคุณค่าของโบราณสถานไปเพิ่มมูลค่าให้เกิดประโยชน์แก่คนในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการบุกรุกหรือทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับโบราณสถาน

2. ควรจัดโครงการให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่ได้เป็นพี่เลี้ยง ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อชุมชนสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. สำนักงานศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่. (2550). **โครงการจัดทำแผนแม่บท การพัฒนาเมืองโบราณเชียงแสนให้เป็นมรดกโลก**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

นิภาวรรณ วิชัย และคนอื่นๆ. (2549). **การวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสนกรณีศึกษา พื้นที่เขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

ศักดิ์ ศิริพันธ์. (2550). **การสร้างวัฒนธรรมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ**. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2551, จาก http://home.biotech.or.th/NewsCenter/my_documents/my_files/5FB15_sakda_TRE_10sep07.ppt#312,8,Slide

ศิริพร โคตะวินนธ์. (2549). **การวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการการจัดการฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาเฉพาะพื้นที่อำเภอเชียงแสน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

ศิริพร โคตะวินนธ์. (2547). **รายงานการประชุมเวทีวิชาการ "เชียงแสนควรจะเป็นมรดกโลกได้หรือไม่" สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย**.

วันพุธที่ 14 กรกฎาคม 2547 ณ วัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, กรกฎาคม 2547.

สนธยา พลศรี. (2550). **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สุภาพ ขอมปวน และคนอื่นๆ. (2549). **รายงานการวิจัยท้องถิ่น โครงการ การวิจัยศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำคำกรณีศึกษา : พื้นที่ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย**.

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).